

Merkeze Teğet
Geometri

Fizikfinito
Fizik

Meschemy Kimya
Kimya

Biosem
Biyoloji

bölüm 1

EKONOMİK FAALİYETLER VE ETKİLERİ

ÜNİTE 5

Ekonomik Faaliyetleri Etkileyen Coğrafi Faktörler

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN COĞRAFİ FAKTÖRLER

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olabilmek amacıyla yapmış oldukları etkinliklere ekonomik faaliyet denir. Ekonomik faaliyetler; **üretim**, **dağıtım** ve **tüketim** olmak üzere üç temel unsurdan oluşur.

ÜRETİM

Mal ve hizmetlerin bir dizi işlemlerden geçirildikten sonra insanların kullanabileceği duruma getirilmesidir.

DAĞITIM

Üretilen mal ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere taşınması faaliyetidir.

TÜKETİM

Mal ve hizmetlerin tüketiciler (insanlar) tarafından kullanılmasıdır.

Ekonomik faaliyetler; **kaynak girdisi**, **üretim süreci** ve **ürün çıkışı** (mal ve hizmet) faaliyetlerinden oluşur.

Üretim sektörü içerisinde birincil ve ikincil ekonomik faaliyetler yer almaktadır.

- **Birincil faaliyetler**; tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik gibi ham madde elde etmeye yönelik sektörlerdir.
- **İkincil faaliyetler** ise ham maddelerin işlendiği sanayi, enerji üretimi ve inşaat sektöründen oluşur.

Sanayi sektöründeki otomobil üretimi

Üretim ile tüketim arasındaki köprüyü ise **dağıtım** kurar. Dağıtım faaliyetleri içerisinde ticaret ve ulaşım yer almaktadır.

Dağıtımdaki gelişmeler, üretimi ve tüketimi karşılıklı olarak etkiler.

Günümüzde ulaşımın gelişmesiyle hız kazanan dağıtım, hem üretimi hem de tüketimi büyük ölçüde artırmıştır.

İnsanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, üretimin artması ve dağıtımın kolaylaşması sonucu tüketimde büyük bir artış görülmektedir.

Eskiden insanlar ihtiyaç duydukları malzemeleri kendileri üretirken veya yakın çevrelerinden temin ederken, günümüzde dağıtımın gelişmesiyle dünyanın en uzak köşelerinden dahi istediği ürünlere ulaşabilmektedir.

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

Doğal koşullar bazen ekonomik faaliyetleri olumlu etkilerken, bazen de sınırlandırmaktadır. Bir yerde yürütülen ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde ulaşım güzergâhları, enerji kaynakları, pazar ve ham maddeye yakınlığın etkisi daha fazladır.

İklim Koşulları

Sıcaklık, yağış miktarı, yağışın mevsimlere dağılımı, nem oranı gibi faktörler tarımsal üretim üzerinde doğrudan etkilidir.

Toprağın verimli olması tarımsal üretimi; bitki örtüsü de orman ürünleri üretiminin yanı sıra hayvancılık ve arıcılığı etkilemektedir.

Toprak ve Bitki Örtüsü

Yeryüzü Şekilleri

Yeryüzü şekilleri ulaşımı etkilediği için üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini de etkiler.

Tarım, sanayi ve enerji üretimi için tatlı su kaynakları büyük önem taşımaktadır.

Su Kaynakları

Ham madde ve Enerji Kaynakları

Ham maddenin işlenebilmesi için sanayi tesislerine, sanayi tesislerinin de enerji kaynaklarına ihtiyacı vardır.

İklim; tarımsal faaliyetler üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca bazı sanayi kollarının yer seçiminde de önemli etkiye sahiptir. Örneğin; konserve fabrikaları ürünün yetiştirildiği yerlerin yakınına kurulur.

Sıcaklık ve yağışın fazla olduğu Muson Asyası'nda pirinç (çeltik) tarımı yaygın bir üretim faaliyetidir.

Sıcaklık ve yağış durumu açık alanda gerçekleşen inşaat, gemi imalatı, uçak gövdesi üretim ve montajı gibi faaliyetler üzerinde doğrudan etkilidir.

Üretimi dışarıda gerçekleşen gemi imalatı düşük ve yüksek sıcaklıklarla yağıştan olumsuz etkilenir. Böyle durumlarda üretim yavaşlar.

İklim şartları, insanların ihtiyaçlarının mevsime göre değişmesine neden olur. Kışın kışlık giyecek ve ısınma giderleri artmaktadır.

İklim koşulları su, güneş ve rüzgâr ile çalışan santrallerdeki enerji üretiminde dalgalanmaya neden olur.

Bulutluluk oranının yıl boyunca az olduğu kurak iklimler güneş enerjisi üretimine elverişlidir.

Kötü hava koşulları, bir taraftan üretimi, diğer taraftan ürünlerin tüketim merkezlerine ulaştırılmasını zorlaştırarak dağıtım ve tüketimi etkiler.

Olumsuz hava koşulları bazı ürünlere ulaşmayı zorlaştırarak fiyatların yükselmesine yol açar.

Örnek 1

Ekonomik faaliyetleri etkileyen doğal faktörlere, aşağıdakilerden hangisinde verilen unsurlar örnek gösterilemez?

Üretim	Dağıtım	Tüketim
A) Su kaynakları	Yer şekilleri	İklim
B) Toprak yapısı	İklim	Yer şekilleri
C) Teknoloji	Sermaye	Ulaşım
D) Yer şekilleri	Bitki örtüsü	Toprak yapısı
E) Ham madde	İklim	Yer şekilleri

Çözüm

Su kaynakları, tarımsal sulamada, termik ve nükleer santrallerde soğutma ya da buhar elde etme amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca kâğıt, demir-çelik ve dokuma sanayisinde suya duyulan ihtiyaç çok fazladır.

Su kaynakları; yeryüzü şekillerinin elverişli olduğu yerlerde önemli hidroelektrik üretim sahalarıdır.

Yeryüzü şekilleri engebeli olan yerlerde üretim ve dağıtım faaliyetleri sınırlıdır. Genel olarak düz arazilerde üretim ve dağıtım faaliyetleri, dağlık bölgelere göre fazladır.

Dağlık ve engebeli alanlar hem tarım ve sanayi faaliyetlerini sınırlandırmakta hem de ulaşımı zorlaştırmaktadır.

Toprak, tarımsal üretimin yanı sıra tuğla-kiremit, seramik, fayans üreten sanayi kollarının ham madde ihtiyacını karşılamaktadır.

Ham madde ve enerji kaynakları sanayinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu kaynakların fazla olduğu alanlarda sanayi üretimi de fazladır.

Demir-çelik sanayisi genellikle taş kömürü bakımından zengin alanlarda gelişme göstermiştir. Karabük ve Karadeniz Ereğli'nde demir-çelik fabrikalarının kurulması bu bölgelerde taş kömürünün çıkarılması ile ilgilidir.

Meyve-sebze, et ve süt, balık, şeker pancarı gibi bozulabilir ürünleri işleyen tesisler genellikle ham madde üretim alanlarının yakınına kurulur.

Konserve fabrikaları meyve ve sebze üretiminin fazla olduğu Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaygın göstermiştir.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları uygun kelimelerle doldurunuz.

- Üretim ve tüketim arasındaki bağ, mal ve hizmet üretim alanlarından tüketim merkezlerine ulaştırılması yoluyla sağlanır.
- Türkiye'nin doğu kesimlerinde özelliklerinin ulaşımı olumsuz etkilemesi dağıtım faaliyetlerini sınırlandırmıştır.
- Grönland, Sibiry ve Büyük Sahra'da koşullarının elverişsiz olması tarımsal üretimi sınırlandırmıştır.
- Amazon ve Kongo havzaları ile Güneydoğu Asya takımadaları ürünlerine yönelik üretim alanları içerisinde yer almaktadır.
- Demir-çelik sanayisinin genellikle bakımından zengin alanlarda kurulduğu görülmektedir.

Örnek 2

Aşağıdakilerden hangisi et ve süt ürünlerine dayalı tesislerin kuruluş yerinin belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken özelliklerden biri değildir?

- A) Ham madde kaynaklarına yakın olması
- B) Ulaşım imkanlarının gelişmiş olması
- C) Yer şekillerinin elverişli olması
- D) Pazar olanaklarının fazla olması
- E) Nüfus ve yerleşmenin seyrek olması

Çözüm

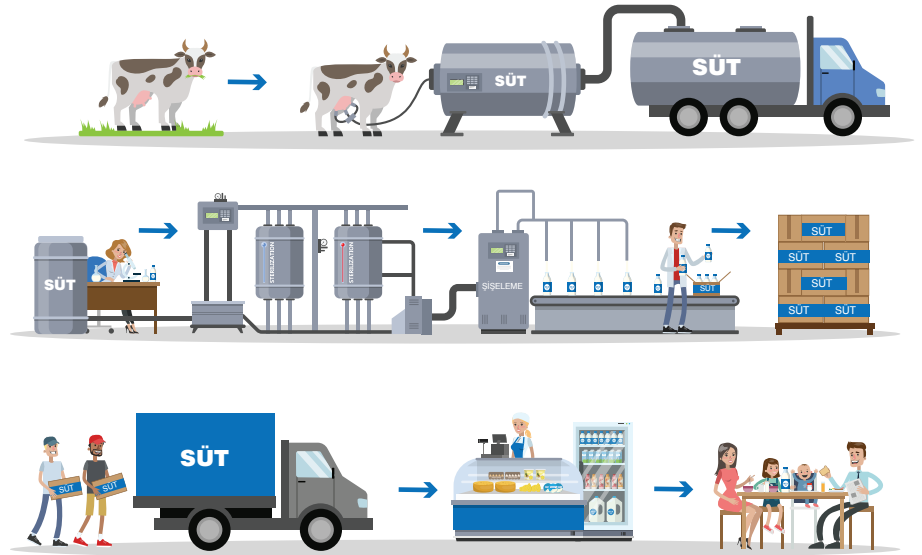
Doğal faktörlerin üretim üzerindeki etkilerini görebilmek açısından süt üretimi ve işlenmesi aşamaları aşağıda verilmiştir:

Sütün Üretimi Aşamasında İklim ve Bitki Örtüsünün Etkileri

- ⦿ Otlaklar gür olduğunda verim artar. → Hazır yem tüketimi azalır. → Maliyet düşer.
- ⦿ Yazların kurak geçtiği yerlerde otlaklar kurur. → Hazır yem tüketimi artar. → Maliyet artar.
- ⦿ Kış mevsiminde hayvanlar kapalı ortamda suni yemlerle beslenir. → Maliyet artar.

Sütün İşlenmesi Aşamasında İklimin Etkileri

- ⦿ Pastörize veya UHT süt aşamasında belli bir sıcaklık gereklidir. Yaz aylarında ısıtma işleminde kullanılan buhar ve sıcak sudaki ısı kaybı az olacağından enerji tüketimi azalır.
- ⦿ Süt, yaz aylarında çabuk bozulur. Bu nedenle yüzlerce köy ve kasabayı dolaşan süt toplama tankerlerinde soğutma sistemi bulunmalıdır. Bu durum maliyeti artırır.
- ⦿ 10 °C'nin altındaki sıcaklıklarda sütün bozulması gecikeceğinden araçların soğutma için harcadıkları enerji azalır.

Sütün üretim, dağıtım ve tüketim aşamaları

EKONOMİK FAALİYETLERİ ETKİLEYEN BEŞERİ FAKTÖRLER

- ⦿ Ekonomik faaliyetlerin dağılışı ve gelişmesinde doğal faktörlerin yanı sıra nüfusun özelliği (miktarı, artış hızı, yaş yapısı, eğitim düzeyi vb.), iş gücü, sermaye, teknoloji gibi beşerî faktörler de etkilidir.
- ⦿ Bir ülkenin ekonomik büyüme hızı ile nüfus artış hızı dengeli olmalıdır. Gelir düzeyinin yükselmesi, insanların ihtiyaçlarını çeşitlendirmekte ve tüketimi artırmaktadır.

Üretimi Etkileyen Beşerî Unsurlar	Dağıtım Etkileyen Beşerî Unsurlar	Tüketimi Etkileyen Beşerî Unsurlar
İş gücü ve özellikleri	Ulaşım ve teknolojik gelişmeler	İhtiyaçlar
Sermaye	Modern pazarlama teknikleri	Gelir düzeyi
Teknolojik gelişmeler	İnsan kaynakları	Teknolojik gelişmeler
Ekonomi politikaları	Yerleşim özellikleri	Reklam
Ulaşım	İletişim	Moda

⦿ Aşağıda buğday bitkisinin üretiminden tüketim aşamasına kadar geçen süreçte etkili olan bazı beşerî faktörler gösterilmiştir:

⦿ Ekonomik faaliyetlerde **iş gücü ve özellikleri** önemlidir. Dünya genelinde makineleşme artmasına rağmen iş gücünün varlığı ve maliyeti önemini korumaktadır.

➤ İş gücü, vasıflı ve vasıfsız olmak üzere ikiye ayrılır.

⦿ Çeşitli sanayi kollarında üretim bazen ülke dışında gerçekleştirilmektedir. Bu durumun temel nedeni üretim yapılan ülkelerde iş gücünün daha ucuz olmasıdır.

➤ Japonya, ABD, Almanya gibi gelişmiş ülkeler; iş gücü maliyetinin düşük olmasından dolayı üretimlerinin bir kısmını Çin, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Endonezya gibi ülkelerde yaptırmaktadır.

⦿ **Sermaye**, ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü tesislerin kurulması, devamlılığı ve gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

➤ Dünya genelinde yeterli sermayeye sahip ülkeler, ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı yerlerdir. Batı Avrupa ülkeleri, Japonya ve ABD bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Dünya genelinde çok uluslu şirketlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu şirketler, üretim faaliyetlerini birden fazla ülkede yürütebilmektedir. Bu sayede hem maliyetler düşmekte, hem sermaye hareketliliği yaşanmakta hem de ülkeler arasındaki ticaret canlılık kazanmaktadır.

⦿ Devletler, uyguladıkları **ekonomi politikaları** ile ekonomik faaliyetlere yön vermektedir.

➤ Bazı ülkelerde ekonomik faaliyetler büyük ölçüde devletin kontrolünde gerçekleşir. Bu tür ülkelerde devletçilik politikası ön plandadır.

➤ Bazı ülkelerde devletin ekonomiye müdahalesi sınırlıdır. Bu tür ülkelerde serbest piyasa ekonomisi hakimdir.

➤ Gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye girişi ekonomik, hukuki ve siyasal istikrar sağlandığı ölçüde gerçekleşir.

⦿ **Teknolojik gelişmeler**; mal ve hizmet üretimi ile bunların dağıtım ve tüketiminin hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.

➤ Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde teknolojiyi etkin şekilde kullanan ülkeler ekonomik gelişmişlik seviyelerini yükseltmişlerdir.

➤ Japonya ve Güney Kore, sanayi üretiminde yeterli ham maddeye sahip olmamasına rağmen, kullandığı yüksek teknoloji sayesinde sanayi faaliyetlerini geliştirmiş ülkelerdir.

⦿ Teknolojinin gelişmesi dört sanayi devriminin gerçekleşmesini sağlamıştır. Bu devrimlerin sonucunda üretim maliyetleri düşerken, üretimin hızı ve kalitesi artmıştır.

⦿ Bu önemli sanayi devrimleri şunlardır:

- 1970'lerin sonunda buhar gücüyle çalışan mekanik üretimin gerçekleşmesi
- 1870'lerde elektrikle çalışan seri üretime geçilmesi
- 1960'larda elektronik tabanlı otomatik üretime geçilmesi
- 2000'lerde yeni ve birbirine bağlı dijital teknolojilerle üretime geçilmesi

⦿ **Ulaşım**; mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketiminde doğrudan etkilidir. Sanayi faaliyetleri için gerekli olan ham maddenin fabrikalara taşınması ve işlenmiş maddelerin pazarlara gönderilmesi ulaşım sistemleriyle ilgilidir.

➤ Dünya genelinde turizm faaliyetlerinin gelişmesinde ulaşım sistemlerindeki gelişmelerin payı fazladır.

➤ Dünya genelinde modern ve işlek limanlara sahip ülkeler, aynı zamanda sanayi veya ticaretin de gelişmiş olduğu ülkelerdir. Japonya, ABD, Almanya, Çin ve ABD örnek olarak verilebilir.

⦿ Bazı ürünlerin tüketimi, önemli ölçüde tanıtıma yani **reklam** süreçlerine bağlıdır. Her ürünün üreten birçok marka bulunmaktadır. Bu nedenle firmalar arasında yoğun bir rekabet vardır.

⦿ Üretilen bir ürünün dünyanın her yerinde aynı oranda tüketilmesi **gelir düzeyi** ile yakından ilgilidir.

Gelir düzeyi yükseldikçe insanlar yaşamlarını kolaylaştıran farklı ürünlere yönelmektedir.

- Tüketicinin artmasında teknoloji sayesinde ürünlerin kolay ve ucuz üretilmesi, tüketiciye hızlı ulaştırılması, kitle iletişim araçlarıyla reklamının yapılması ve moda hâline gelmesi önemli rol oynamaktadır.

Ulaşım sistemlerindeki gelişmeler sayesinde ürünlerin özel olarak yapılmış araçlarla sağlıklı bir şekilde tüketiciye ulaştırılması pazarlama süreçlerini kolaylaştırmıştır.

Örnek 3

Dağıtım ve pazarlamanın güvenli ve hızlı bir şekilde yapılabilmesinde,

- I. insan kaynakları,
- II. dokusuna göre yerleşmelerin özellikleri,
- III. tarım ve hayvancılıktan elde edilen ürünler

özelliklerinden hangileri etkili olmaktadır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

Çözüm

ETKİNLİK 2

Aşağıda verilen özellikler üzerinde etkili olan faktörleri doğal (D) veya beşerî (B) olacak şekilde belirtiniz.

1

Tarım elverişli toprakları ve iklimi sayesinde Çukurova, Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim alanlarından biridir.

2

Tarım ürünlerini taşımak için Antalya'da sandık ve kasa üreten iş yerleri kurulmuştur.

3

Kar yağışından dolayı ulaşım aksayınca Erzurum ve Kars illerine sebze sevkiyatı durmuştur.

4

Nüfusu fazla olan şehirlerin yakınında et ve süt ürünleri üreten imalathaneler yaygınlaşmaktadır.

Coğrafi Faktörlerin

Ülkelerin yabancı sermayeye karşı olumsuz yaklaşımı, yerli üretimi koruma adına yüksek gümrük vergileri koymaları üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerini sınırlandırırken; ülkeler arasında oluşturulan ortak pazarlar bu faaliyetleri artırmaktadır.

Örnek 4

Bazı tarımsal ürünlerin çabuk bozulabilecek nitelikte olması bu ürünlerin pazara hızlıca sevk edilmesini gerektirmektedir. Ancak günümüzde bozulabilir nitelikteki bu ürünlerin daha uzak pazarlara götürülebildiği, sözü edilen ürünlerin pazarlanmasında pazarın yakın olma zorunluluğunun yer yer ortadan kalktığı görülmektedir.

Bu ürünlerin günümüzde uzak pazarlara taşınabilmesinde;

- I. tüketim alışkanlıklarının değişmesi,
- II. tarımsal üretimin giderek artması,
- III. soğutmalı ulaşım araçlarının yaygınlaşması,
- IV. paketleme sistemlerinin gelişmesi

faktörlerinden hangileri daha fazla etkili olmuştur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

(ÖSYM Sorusu)

Çözüm

